

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ПРЕЗИДЕНТІ ӘКІМШІЛІГІ
АДМИНИСТРАЦИЯ ПРЕЗИДЕНТА РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН
EXECUTIVE OFFICE OF THE PRESIDENT OF THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ БІЛІМ ЖӘНЕ ҒЫЛЫМ МИНИСТРЛІГІ
МИНИСТЕРСТВО ОБРАЗОВАНИЯ И НАУКИ РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН
MINISTRY OF EDUCATION AND SCIENCE OF THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN

Л.Н.ГУМИЛЕВ АТЫНДАҒЫ ЕУРАЗИЯ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ
ЕВРАЗИЙСКИЙ НАЦИОНАЛЬНЫЙ УНИВЕРСИТЕТ ИМЕНИ Л.Н.ГУМИЛЕВА
L.N. GUMILYOV EURASIAN NATIONAL UNIVERSITY

ТАРИХШЫЛАРДЫҢ ҰЛТТЫҚ КОНГРЕСІ
НАЦИОНАЛЬНЫЙ КОНГРЕСС ИСТОРИКОВ
NATIONAL CONGRESS OF THE HISTORIANS

**«ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ЖӘНЕ ЕУРАЗИЯ КЕҢІСТІГІ:
ҚАЗІРГІ ЗАМАН МЕН ДАМУ КЕЛЕШЕГІ» атты**
Қазақстан Республикасы Тәуелсіздігінің 25 жылдығына арналған
халықаралық ғылыми-тәжірибелік конференциясының
МАТЕРИАЛДАР ЖИНАҒЫ

СБОРНИК МАТЕРИАЛОВ
международной научно-практической конференции
**«РЕСПУБЛИКА КАЗАХСТАН И ЕВРАЗИЙСКОЕ ПРОСТРАНСТВО:
СОВРЕМЕННОСТЬ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ»,**
посвященной 25-летию Независимости Республики Казахстан

WORKS
of the international scientific-practical conference
**«THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN AND THE EURASIAN SPACE:
THE PRESENT AND THE FUTURE DEVELOPMENT»**
dedicated to the 25th anniversary of Independence of the Republic of Kazakhstan

II бөлім • часть II • part II

АСТАНА
2016

ӘОЖ 94(574)(063)

КБЖ 63.3(5Қаз)

Қ18

Бас редактор: Сыдықов Е.Б. - Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетінің ректоры, т.ғ.д., профессор, ҚР ҰҒА академигі

Редакция алқасы:

Молдажанова А.А. – п.ғ.д., профессор, оқу ісі жөніндегі проректор

Қамзабекұлы Д. – ф.ғ.д., профессор, әлеуметтік-мәдени даму жөніндегі проректор

Айтмағамбетов Д.Р. – ректордың аппарат жетекшісі

Пауло Ботта – профессор, Аргентина

Жеребцов И.Л. – т.ғ.д., профессор, Ресей

Гюрер Гульсевин – т.ғ.д., профессор, Түркия

Садықов Т.С. – т.ғ.д., профессор, тарих факультеті деканы

Көмеков Б.Е. – т.ғ.д., профессор, ҚР ҰҒА академигі

Дүкенбаева З.О. – т.ғ.д., профессор, Еуразиялық зерттеулер кафедрасының меңгерушісі

Алпысбес М.А. – т.ғ.д., профессор

Бердагулова С.К. – т.ғ.к., доцент

Абдрахманова Г.С. – т.ғ.к., доцент

Сыздық С.Қ. – магистр, оқытушы

Редакция алқасының көзқарасы мақала авторларының пікірімен сәйкес келуі міндетті емес.

Мнение авторов публикаций не обязательно должно совпадать с мнением редакционной коллегии.

The opinion of the authors of publications do not necessarily coincide with the views of the editorial board.

Қ18 «Қазақстан Республикасы және Еуразия кеңістігі: қазіргі заман мен даму келешегі» атты Қазақстан Республикасы Тәуелсіздігінің 25 жылдығына арналған халықаралық ғылыми-тәжірибелік конференцияның мақалалар жинағы, II б. 435 б. / Жалпы ред.бас. Е.Б. Сыдықов. – Астана: Л.Н. Гумилев атындағы ЕҰУ баспасы.

Труды Международной научно-практической конференции «Республика Казахстан и евразийское пространство: современность и перспективы развития», посвященной 25-летию Независимости Республики Казахстан, часть II. 435 стр. / Под ред. Е.Б.Сыдыкова – Астана: Издательство ЕНУ им. Л.Н.Гумилева.

Works of the international scientific-practical conference «The Republic of Kazakhstan and the Eurasian space: the Present and the Future Development», dedicated to 25th anniversary of Independence of Kazakhstan, part II. 435 p. / edited by E.B. Sydykov – Astana: Publishing house of L.N. Gumilyov Eurasian National University.

ISBN 978-9365-31-794-1

Жинақта 2016 жылдың қазан айының 20 күні Астана қаласында Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетінде өткен Қазақстан Республикасы Тәуелсіздігінің 25 жылдығына арналған халықаралық ғылыми-тәжірибелік конференция материалдары берілген. Мақалалар автордың редакциясымен жарияланды.

В сборнике представлены труды международной научно-практической конференции, посвященной 25-летию Независимости Республики Казахстан, прошедшей в ЕНУ имени Л.Н. Гумилева. Астана, 20 октября, 2016 г. Материалы публикуются в авторской редакции.

The collection contains the works of the international scientific-practical conference dedicated to 25th anniversary of Independence of the Republic of Kazakhstan, which was held at the L.N. Gumilyov ENU. Astana, October 20, 2016. Materials are published in author's version.

ISBN 978-9365-31-794-1

ӘОЖ 94(574)(063)

КБЖ 63.3(5Қаз)

МАЗМҰНЫ

СЕКЦИЯ – 1. ЕЖЕЛГІ ДӘУІРДЕН ҚАЗІРГІ КЕЗЕҢГЕ ДЕЙІНГІ ҚАЗАҚСТАН ТАРИХЫ ЖӘНЕ МӘДЕНИЕТІ / ИСТОРИЯ И КУЛЬТУРА КАЗАХСТАНА С ДРЕВНЕЙШИХ ВРЕМЕН ДО НАШИХ ДНЕЙ

Абдрахманова Г.С., Каратаев О.К. ОСОБЕННОСТИ РАЗВИТИЯ ВЕЛИКОГО ШЕЛКОВОГО ПУТИ НА ТЕРРИТОРИИ КАЗАХСТАНА	3
Абдрахманова К.К. ТОРГОВЛЯ ПРОДОВОЛЬСТВЕННЫМИ ТОВАРАМИ В ГОРОДАХ ЦЕНТРАЛЬНОГО КАЗАХСТАНА В 1950-1970-е ГОДЫ	6
Абуев К.К. СИБИРСКОЕ ХАНСТВО В КОНТЕКСТЕ КАЗАХСКО-РУССКИХ ОТНОШЕНИЙ (историография проблемы)	9
Азмұханова А.М. ЖӘДИДТІК ОҚУ ЖҮЙЕСІНЕ КӨШУ ЖОЛЫНДАҒЫ ҰЛТ ЗИЯЛЫЛАРЫНЫҢ ЕҢБЕГІ.	14
Азнина К.А. ҚОЙЛЫБАЙ БАҚСЫНЫҢ КҮЙ ӨНЕРІ МҰРАСЫ	19
Алибек С.Н., Косанбаев С.К. ОПИСАНИЕ ТРАДИЦИОННОГО УКЛАДА ЖИЗНИ И БЫТА КОЧЕВЫХ КАЗАХОВ ТУРКЕСТАНСКОГО КРАЯ (НА ПРИМЕРЕ Н.ЗЕЛАНДА, Н.КАЛМАКОВА, Г.И.СПАССКОГО И Б.ЮЗЕФОВИЧА)	21
Алпысбес М.А. ШЕРУШІ БАЙТАЙЛАҚ БАТЫР ТУРАЛЫ ТАРИХИ-ШЕЖІРЕЛІК ДЕРЕКТЕРДІҢ ТАҒЫЛЫМЫ	24
Альжанова Э.Е. КУЛЬТУРНО-ПРОСВЕТИТЕЛЬНОЕ ДЕЛО КАЗАХСТАНА В ПЕРВОЙ ПОЛОВИНЕ XX ВЕКА	30
Амрина М.С. ҚАЗАҚСТАННЫҢ ДАЛАЛЫҚ ОБЛЫСТАРЫН ЗЕРТТЕГЕН Ф.А. ЩЕРБИНА ЭКСПЕДИЦИЯСЫНЫҢ ҰЙЫМДАСТЫРЫЛУ ТАРИХЫ	32
Анасова А.Б. МЕРЗІМДІ БАСПАСӨЗ МАТЕРИАЛДАРЫ БОЙЫНША XIX ҒАСЫРДЫҢ АЯҒЫ МЕН XX ҒАСЫРДЫҢ БАСЫНДАҒЫ ТОРҒАЙ ОБЛЫСЫНЫҢ МӘДЕНИ-РУХАНИ ДАМУЫ	41
Арапов Ж.М. ҚАЗАҚ ЭТНОСАЯСИ БІРЛЕСТІГІНІҢ ҚАЛЫПТАСУЫНДАҒЫ НАЙМАН ТАЙПАСЫНЫҢ ОРНЫ	43
Ахметшина Г.У. ҚАЗАҚ ХАЛҚЫНЫҢ ҰЛТТЫҚ КИІМІНДЕГІ ОЮ-ӨРНЕК	47
Базылхан Н. ТЮРКО-МОНГОЛЬСКИЕ ЭТНОКУЛЬТУРНЫЕ ФАКТОРЫ (VII–XIV ВВ.) (этносемантические проблемы погребально-поминальных комплексов)	51
Балгабаева Г.З. РАЗВИТИЕ ВОЕННОГО ДЕЛА НА ТЕРРИТОРИИ КАЗАХСТАНА В ПЕРИОД ЗАРОЖДЕНИЯ КОЧЕВНИЧЕСТВА	57
Балыкова А.М. БАТЫС ҚАЗАҚСТАН ӨңІРІНДЕГІ МЕДИЦИНАЛЫҚ МЕКЕМЕЛЕРДІҢ ДАМУ ТАРИХЫНАН (XX ҒАСЫРДЫҢ I ЖАРТЫСЫ)	60
Баширова А.М. МЕЧЕТИ И МЕДРЕСЕ В ВОСТОЧНОМ КАЗАХСТАНЕ	62
Баязитова Р.Р., Дукенбаева З.О. ТӘУЕЛСІЗ ҚАЗАҚСТАН ЖӘНЕ ТАРИХИ ЗЕРТТЕУЛЕРДЕГІ ҰЛТ-АЗАТТЫҚ КҮРЕС МӘСЕЛЕЛЕРІ	63
Бекмагамбетова М.Ж., Бекмагамбетов Р.К. ОСВЕЩЕНИЕ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ КАЗАХСКОЙ ИНТЕЛЛИГЕНЦИИ НАЧАЛА XX ВЕКА В АКАДЕМИЧЕСКИХ ИЗДАНИЯХ: ПАРАЛЛЕЛЬНАЯ ДЕМОНСТРАЦИЯ	68

Беспалинов А.Т. К ИСТОРИИ ПРОИСХОЖДЕНИЯ И РАЗВИТИЯ ИССЫКСКОГО ХОЛОДНОГО ОРУЖИЯ АКИНАК В СРАВНЕНИИ С ОСТАЛЬНЫМИ НАХОДКАМИ	71
Біләлова Г.Д. ТАСМОЛА АРХЕОЛОГИЯЛЫҚ МӘДЕНИЕТІНІҢ АҢ СТИЛІ	77
Брынза Т.В. ХАРАКТЕРИСТИКА ВЕДУЩИХ ТИПОВ МАТЕРИАЛЬНОЙ КУЛЬТУРЫ ЭПОХИ СРЕДНЕЙ БРОНЗЫ УРАЛО-КАЗАХСТАНСКИХ СТЕПЕЙ	80
Бурлуцкая (Банникова) Е.В. ОРЕНБУРГСКИЕ КУПЦЫ ДЕЕВЫ В РУССКО-АЗИАТСКИХ КОНТАКТАХ XIX ВЕКА	83
Дауконова Р.Т., Рамазанова Ф.С. НАУЧНОЕ ОПИСАНИЕ КРАЯ В МАТЕРИАЛАХ ДЕЯТЕЛЕЙ СЕМИПАЛАТИНСКОГО ПОДОТДЕЛА ЗАПАДНО-СИБИРСКОГО ОТДЕЛА РУССКОГО ГЕОГРАФИЧЕСКОГО ОБЩЕСТВА	86
Джуманиязова Н. Х. ПОВСЕДНЕВНАЯ ЖИЗНЬ КАЗАХСКОГО НАСЕЛЕНИЯ В КОНЦЕ XVIII-НАЧАЛЕ XX ВВ. (НА МАТЕРИАЛАХ ОРЕНБУРГСКОЙ ГУБЕРНИИ)	89
Дүкенбаева З.О., Қоскеева Ә.М. ҚАЗАҚСТАНДАҒЫ ҰЛТ-ТІЛ МӘСЕЛЕСІНІҢ ӘЛЕУМЕТТІК-ДЕМОГРАФИЯЛЫҚ ҚЫРЛАРЫ	93
Dukenbayeva Z.O., Shabambayeva A.G. ABOUT THE RESEARCH OF AKZHAN MASHANOV IN THE ANCIENT HISTORY OF KAZAKHSTAN	96
Елтай А. ҚАЗАҚ ЖҮЗДЕРІНІҢ ПАЙДА БОЛУ МӘСЕЛЕСІ	98
Ерболова А.Е. ИСТОРИЯ ИЗУЧЕНИЯ ТРУДОВ ИБН-ФАДЛАНА В ОТЕЧЕСТВЕННОЙ И ЗАРУБЕЖНОЙ ЛИТЕРАТУРЕ	100
Ерменбаева Г.К. ВКЛАД ТУРГАЙСКОГО СТАТИСТИЧЕСКОГО КОМИТЕТА В ИЗУЧЕНИЕ ФОЛЬКЛОРА	104
Есимова Ж.К. МИГРАЦИОННЫЕ ПРОЦЕССЫ В ПЕРИОД ОСВОЕНИЯ ЦЕЛИННЫХ И ЗАЛЕЖНЫХ ЗЕМЕЛЬ	107
Вопора G. L., Habdulina M.K. INSCRIBED VESSELS AND SILVER ARTEFACTS FROM SOUTHERN KAZAKHSTAN IN THE SECOND HALF OF THE 1 ST MILLENNIUM BC	111
Жанақова Н.Т. ҰЛЫ ЖІБЕК ЖОЛЫНЫҢ ТАРИХИ МАҢЫЗЫ	118
Жанғалиев У.К. ҚЫПШАҚТАР ХАНДЫҒЫНЫҢ ҚАЛЫПТАСУЫ ЖӘНЕ ӘЛЕУМЕТТІК ЖАҒДАЙЫ	121
Жаркенова А.М. КЕҢЕСТІК ОДАҚ ДӘУІРІНІҢ 50-80-ЖЖ. СОЛТҮСТІК ҚАЗАҚСТАННЫҢ НЕГІЗГІ ЭТНИКАЛЫҚ ҚҰРЫЛЫМЫНЫҢ ҚАЛЫПТАСУ ЕРЕКШЕЛІГІ	124
Жаркенова А.М., Жардемова А.А. САРАЙШЫҚ - ЕЖЕЛГІ ҚАЛАНЫҢ ҰЛЫЛЫҒЫ	129
Жауымбаев С.У. ҚАРҚАРАЛЫ ӨңІРІН АРХЕОЛОГИЯЛЫҚ ТҮРҒЫДАН ЗЕРТТЕУ	131
Жумабаева Ж.К. ПРОБЛЕМАТИКА КАЗАХСТАНСКОЙ ИСТОРИОГРАФИИ СОВЕТСКОГО ПЕРИОДА(1920-1990)	135
Жұмабаева Ж.К. «САРАЙШЫҚТЫҢ КРЕМЛІ» МӘСЕЛЕСІ: АҢЫЗ БЕН АҚИҚАТ	138
Ибадуллаева З.Ө. ҚАЗАҚ ХАЛҚЫНЫҢ ҚҰРАМЫНДАҒЫ СУНАҚТАР	142

Исенов Ө.И. «МӘДЕНИ МҰРА» БАҒДАРЛАМАСЫ АЯСЫНДА ЖАРИЯЛАНҒАН ТАРИХИ ЕҢБЕКТЕР ХАҚЫНДА	144
Искакова К.Ы., Оразаев С. Б. «ОТАНДЫ ҚОРҒАУДА» ГАЗЕТІ – ЛЕНИНГРАД МАЙДАНЫ ЖАУЫНГЕРЛЕРІ ӨМІРІНІҢ АЙНАСЫ	147
Исмаилов С.С., Бисембаева А.К. СТАНОВЛЕНИЯ И ЖИЗНЕННЫЕ ОРИЕНТИРЫ Ч.ВАЛИХАНОВА	149
Кабульдинов З.Е. «РАЗНОЕ ПРОИСХОЖДЕНИЕ» ИЛИ ИСТОРИЯ ФОРМИРОВАНИЯ НАСЕЛЕНИЯ ПОЛИЭТНИЧЕСКОГО КАЗАХСТАНА (к вопросу о реализации «Доктрины национального единства Казахстана»)	152
Кабылбекова Б.Т. НАУЧНАЯ И ТВОРЧЕСКАЯ ИНТЕЛЛИГЕНЦИЯ КАРЛАГА: ИСТОРИОГРАФИЧЕСКИЙ АСПЕКТ	157
Кабылтаева С.К. РОЛЬ КАЗАХСКИХ ХАНОВ И БАТЫРОВ В ОХРАНЕНИИ ЦЕЛОСТНОСТИ КАЗАХСКОЙ ГОСУДАРСТВЕННОСТИ В БОРЬБЕ ПРОТИВ «ДЖУНГАРСКОЙ АГРЕССИИ»	159
Каиржанов А.К. ТАМГОВАЯ ТЕОРИЯ ПРОИСХОЖДЕНИЯ ДРЕВНЕТЮРКСКОГО РУНИЧЕСКОГО АЛФАВИТА	162
Калыш А.Б. К ВОПРОСУ ОБ ЭТНИЧЕСКОЙ СТРУКТУРЕ РАЗВОДОВ В АКТЮБИНСКОЙ ОБЛАСТИ	167
Карибекова М.Е. ҰЛТТЫҚ БІЛІМ БЕРУ ЖҮЙЕСІН ҚАЛЫПТАСТЫРУ ЖОЛЫНДАҒЫ ЗИЯЛЫЛАР ҚЫЗМЕТІ	169
Касенов Е.Б. К ПРОБЛЕМЕ ФОРМИРОВАНИЯ ИСТОРИЧЕСКОГО СОЗНАНИЯ В КАЗАХСТАНЕ	173
Козаченко Е.А. ЖИЛИЩНО-БЫТОВАЯ ПОВСЕДНЕВНОСТЬ ЛЮДЕЙ В 70-х ГОДАХ XX ВЕКА НА ПРИМЕРЕ УСТЬ-КАМЕНОГОРСКА	176
Крыкбаева С.М. ӨНЕРДЕГІ РӘМІЗ ҰҒЫМЫНЫҢ МӘДЕНИ МАЗМҰНЫ	178
Кусаинова Ж.Д. ДВИЖЕНИЕ КЕНЕСАРЫ КАСЫМОВА: ИСТОРИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ ИССЛЕДОВАНИЯ	181
Кушкумбаев А.К. ИСТОРИЧЕСКАЯ СЕМАНТИКА ТЕРМИНА «ЗОЛОТАЯ ОРДА»	184
Қабықаев Е.Ж. КЕҢЕСТІК КЕЗЕНДЕГІ ЗАЙСАН АУДАНЫНЫҢ МӘДЕНИЕТІ	188
Қашқымбаев А. ЕГЕМЕНДІК ПЕН ТӘУЕЛСІЗДІК ТАРИХЫНДАҒЫ ЕЛЕУЛІ КЕЗЕҢ	191
Қуандық Е. ИНДУСТРИЯЛАНДЫРУДЫҢ ЗАРДАПТАРЫ	193
Мағзумова А.С. ЖАЙЫҚ ҚАЛАШЫҒЫ ТЫҢ ДЕРЕКТЕРДЕ	201
Мажитов С.Ф. ФЕНОМЕН «ЭПОХИ ПЕРЕМЕН» И НАЧАЛО СОВРЕМЕННОЙ ИСТОРИИ КАЗАХСТАНА (1985-1999 гг.)	204
Макашева А.С. ФОРМИРОВАНИЕ АДМИНИСТРАТИВНО-ТЕРРИТОРИАЛЬНОГО УСТРОЙСТВА АКМОЛИНСКОЙ ОБЛАСТИ: ЭКСКУРС В ИСТОРИЮ	207
Малыбаева Б.С. ПЕРЕСЕЛЕНЧЕСКАЯ ПОЛИТИКА СОВЕТСКОГО ГОСУДАРСТВА В ЦЕНТРАЛЬНОМ КАЗАХСТАНЕ В 1920-30-ЫЕ ГОДЫ	210
Маутканова А.Т. ЭТНИЧЕСКИЙ СОСТАВ ВОСТОЧНО-КАЗАХСТАНСКОЙ ОБЛАСТИ В 1999 – 2016 гг.	213

Молдабай Талғат КӨНЕ ТҮРІК ЖАЗУЫ ТАҢБАЛАРЫНЫҢ СЕМАНТИКАСЫ ЖӘНЕ АВТОХТОНДЫҚ НЕГІЗДЕРІ	215
Мурат Уали ТРИ КЛАНА, ТРИ ЧАСТИ, ТРИ ЖУЗА	219
Мусабекова Р.М. О РЕПРЕССИРОВАННОМ ПИСАТЕЛЕ КАЗАХСТАНА (о писателе Ю. Домбровском)	221
Мусабекова У.А., Абилкасым М. ЭТНОКУЛЬТУРА ТЮРКСКИХ НАРОДОВ (НА МАТЕРИАЛЕ ТЮРКСКИХ ПАМЯТНИКОВ)	225
Мұхатова О.Х. ҚАЗАҚСТАНДЫҚ ТАРИХИ ОЙДЫҢ ДАМУЫ ЖӘНЕ МАХМҮД ҚАШКАРИ	227
Нуржанов А.А. КЕРАМИЧЕСКИЕ КОМПЛЕКСЫ ГОРОДИЩА КУЛАН	230
Оросхан Б. ТОРЕВТИКА ЖӘНЕ КӨШПЕЛІЛЕР ӨНЕРІ	235
Өтениязов С. ҚАЗАҚ МЕМЛЕКЕТІ ТАРИХЫНЫҢ КЕЙБІР МӘСЕЛЕЛЕРІ	237
Pedraski M, Умиткалиев У.У., Айтбаев А.Б., Адельчанов К.С. ПОЛЬСКИЕ ИССЛЕДОВАНИЯ ЦЕНТРАЛЬНОЙ АЗИИ В ОБЛАСТИ АРХЕОЛОГИИ И ЭТНОЛОГИИ	242
Петрич Л.В. МЕТОДЫ РАБОТЫ ПО ЛИКВИДАЦИИ НЕГРАМОТНОСТИ НЕРУССКИХ НАРОДОВ ОРЕНБУРЖЬЯ В 1920-1930-Е ГОДЫ	244
Рамазанова Ф.С., Балапанова Э.М. ФОРМИРОВАНИЕ МЕХАНИЗМА РУКОВОДСТВА МОДЕРНИЗАЦИЕЙ КУЛЬТУРНОЙ СФЕРЫ КАЗАХСТАНА (20-30 ГГ. XX В.)	247
Рахимбекова А.К., Ботаева З.Ф. ВКЛАД П.И. РЫЧКОВА В ИЗУЧЕНИЕ КАЗАХСТАНА: НЕКОТОРЫЕ АСПЕКТЫ	250
Рахимбекова А.К., Садвакасова С.У. ИЗ ГЛУБИНЫ ВЕКОВ: ИСТОРИЯ И ЗНАЧЕНИЕ НАГРАД	252
Сабитов Ж.М. ДЖАМИ АТ-ТАВАРИХ КАДЫРГАЛИ ЖАЛАИРИ КАК ИСТОЧНИК О ЖИЗНИ УРУС-ХАНА	255
Садвокасова З.Т., Султанова А. ПУБЛИКАЦИИ ПО ПРОБЛЕМЕ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ПАРТИЙНО-СОВЕТСКОЙ НОМЕНКЛАТУРЫ	258
Садыков Т.С., Жакиянова А.Н. ҚАЗАҚТЫҢ АУЫЗША ТАРИХЫНЫҢ ҰЛТ ТАРИХЫН ЗЕРДЕЛЕУДЕГІ РӨЛІ	261
Сайлаубаева Н.Е. ҚАЗАҚ ХАЛҚЫНЫҢ ӘСКЕРИ ӨНЕРІ	263
Сейтказина Қ.О., Тұрсынбек Ж.Қ. ҰЛЫ АҒАРТУШЫ ШОҚАН УӘЛИХАНОВ ӨМІРІНІҢ БЕЛЕСТЕРІ	266
Сейткалиев М.К., Буранбаев Р.Н. ИССЛЕДОВАНИЕ СВЯТИЛИЩ ПОЛУОСТРОВА ТУПКАРАГАН В 2015 ГОДУ	268
Сембаева Ә. ЕЖЕЛГІ ДӘУІРДЕГІ ҚАЗАҚСТАННЫҢ МӘДЕНИЕТІ	270
Сураганова З.К. НЕМАТЕРИАЛЬНОЕ КУЛЬТУРНОЕ НАСЛЕДИЕ КАЗАХСКОГО НАСЕЛЕНИЯ ЗАРУБЕЖНОГО АЛТАЯ В СОВРЕМЕННЫХ УСЛОВИЯХ	272
Сыздыкова А.М. ОРГАНИЗАЦИЯ ГОРНОГО ДЕЛА В ПРОШЛОМ И УСТОЙЧИВОЕ РАЗВИТИЕ	276

Сыздық С.Қ. ЖАҢА ДЕРЕКТЕРМЕН ЖҰМЫС ІСТЕУ ӘДІСТЕРІ	278
Танатарова Ж.Т., Кенжебаева С.Е. ИДЕЙНАЯ КОНСОЛИДАЦИЯ МУСУЛЬМАН В ДО-РЕВОЛЮЦИОННЫЙ ПЕРИОД	281
Тастекова Г.Б. 1920-шы ЖЫЛДАРЫ ҚАЗАҚ ЖЕРІ ШЕКАРАСЫНЫҢ ҚАЛЫПТАСУЫ МЕН АНЫҚТАЛУЫ МӘСЕЛЕСІНІҢ ТАРИХНАМАСЫ	287
Ташагыл А., Акмадиева Г.П. ҚАЗАҚ ХАНДЫҒЫ ДИПЛОМАТИЯСЫНЫҢ ТАРИХЫ	290
Тлеугабұлов Д.Т., Свиридов А.Н. ТОПОГРАФИЯ ПОСЕЛЕНИЙ РАННЕГО ЖЕЛЕЗНОГО ВЕКА САРЫАРКИ	293
Төлеубаев Ә.Т., Жұматаев Р.С., Шагирбаев М.С. ШІЛІКТІ ҚОРЫМЫНДА 2016 Ж. ЖҮРГІЗІЛГЕН АРХЕОЛОГИЯЛЫҚ ЖҰМЫСТАРДЫҢ НӘТИЖЕЛЕРІ (бастапқы хабарлама)	297
Төлеубаев Ә.Т., Жұматаев Р.С., Шагирбаев М.С. АЛАКӨЛ АЙМАҒЫНДАҒЫ ОРТАҒАСЫРЛЫҚ ҚАЛА МӘДЕНИЕТІ	304
Тұлбасиева С.К. XIX-XX ҒАСЫРДЫҢ БАСЫ ҚАЗАҚ ҚОҒАМЫНДАҒЫ АЗАТТЫҚ ҚОЗҒАЛЫСТАР ЖАЙЫНДАҒЫ ОЙ-ПІКІРЛЕРДІҢ ДАМУЫ	308
Түлекова М.К. ЕГЕМЕНДІК ЖЫЛДАРДАҒЫ КӨШІ-ҚОН	312
Туменова Л.Е. XIX Ғ. ҒАЛЫМДАР, САЯХАТШЫЛАР, ЭТНОГРАФТАРДЫҢ БӨКЕЙ ХАНДЫҒЫ ТАРИХЫНЫНА ҚАТЫСТЫ ЗЕРТТЕУЛЕРІ	315
Зәкенұлы Т. ҚАЗАҚ МЕМЛЕКЕТТІЛІГІНІҢ АРҒЫ БАСТАУЛАРЫ	319
Үмітқалиев Ұ.Ұ. Ә.М. ОРАЗБАЕВТЫҢ ОҢТҮСТІК ҚАЗАҚСТАНДАҒЫ ЖҮРГІЗГЕН ЗЕРТТЕУЛЕРІ	327
Хабдулина М.К. НОВЫЕ ПОДХОДЫ В ИЗУЧЕНИИ ПРОБЛЕМ РАНИЕСРЕДНЕ-ВЕКОВОЙ АРХЕОЛОГИИ САРЫ-АРКИ	332
Шаймердинова Н.Г., Төребекова С.М. КӨНЕ ЖӘНЕ ОРТА ҒАСЫР ЕСКЕРТКІШТЕРІНДЕГІ КӨСЕМШЕ ФОРМАЛАРЫНЫҢ ДАМУЫ	335
Шаймуханова С.Д., Баймағамбетова Ж.М. ПРОБЛЕМА ОТНОШЕНИЯ КАЗАХСКОЙ ИНТЕЛЛИГЕНЦИИ К ВОССТАНИЮ 1916 ГОДА В СОВРЕМЕННОЙ ИСТОРИОГРАФИИ	338
Шахаман З.Б. ЭТНОДЕМОГРАФИЧЕСКИЕ ПРОЦЕССЫ В КОСТАНАЙСКОЙ ОБЛАСТИ (1999-2016 ГГ.): КРАТКИЙ ОБЗОР	340
Шойбекова А.С. РАҚЫМЖАН ҚОШҚАРБАЕВТЫҢ ЕРЛІГІ ТУРАЛЫ 1945-1960 ЖЫЛДАРДАҒЫ ПАЙЫМДАУЛАР	344
Шыныбеков Б.Ш. ДӘСТҮРЛІ ҚОҒАМДАҒЫ ТҮРМЫС-ТІРШІЛІКТЕГІ ҚАЗАҚ ҚЫЗДАРЫ МЕН ӘЙЕЛДЕРІНІҢ ОРНЫ	346
Ыбырайхан М.Ы. СІБІРЛІК КӨПЕС С.А. ПОПОВТЫҢ ОРТАЛЫҚ ҚАЗАҚСТАНДАҒЫ КЕН ЗАУЫТ ІСІ	350
СЕКЦИЯ – 2. ҰЛЫ ДАЛА ЕЛІ ЖӘНЕ Л.Н. ГУМИЛЕВТІҢ ЕУРАЗИЯЛЫҚ КӨЗҚАРАСТАРЫ / СТРАНА ВЕЛИКОЙ СТЕПИ И ЕВРАЗИЙСКИЕ ВЗГЛЯДЫ Л.Н. ГУМИЛЕВА	
Айтмағамбетов Д.Р. ҰЛЫ ДАЛА ЖӘНЕ Л.Н. ГУМИЛЕВТІҢ ЕУРАЗИЯЛЫҚ КӨЗҚАРАСЫ	354
Арапов Ж.М. ГУМИЛЕВТІҢ КӨШПЕЛІ ЖӘНЕ ТҮРКІ ХАЛЫҚТАР ТАРИХЫНА ЗЕРТТЕЛУ КӨЗҚАРАСЫ	356

Әлібек С.Н. Ә.Н.БӨКЕЙХАНОВ ЕҢБЕКТЕРІНДЕГІ ҚАЗАҚ ХАЛҚЫНЫҢ ТҮРМЫСЫ МЕН МӘДЕНИЕТІН СІПАТТАУ	358
Байбулсинова А.С. ҰЛТ ЖОСПАРЫ – ҚАЗАҚСТАНДЫҚ АРМАНҒА БАСТАЙТЫН ЖОЛ	360
Байбулсинова А.С., Серикова Л.С. ҰЛЫ ДАЛА ТАРИХЫ: ЗАМАНАУИ ТАНЫМ	362
Бикенов А.Х. Л.Н.ГУМИЛЕВ ЕҢБЕКТЕРІНДЕГІ КӨНЕ ТҮРІК ҚОҒАМЫНА ТӘН БІЛІК ИНСТИТУТТАРЫ	367
Болатұлы Нұржан «ҚАЗАҚ ЕЛІ САЯСАТЫ – ТЫНЫШТЫҚ ҒӘМ ТҮРАҚТЫЛЫҚ КЕПІЛІ: ТАРИХИ-ФИЛОСОФИЯЛЫҚ АСПЕКТІЛЕРІ»	370
Булкбаев С.Б., Алямова З.А. К ВОПРОСУ ВКЛАДЕ НОМАДОВ В МИРОВОЮ ЦИВИЛИЗАЦИЮ	373
Жақия М.Қ. КАРЛАГ - ҚАЗАҚТЫҢ ҚАСІРЕТІ ...	376
Искакова К.Ы., Елтай Ақтан Л.Н. ГУМИЛЕВТІҢ ПАССИОНАРЛЫҚ ИДЕЯСЫ МЕН ЭТНОГЕНЕЗ ТЕОРИЯСЫ ЭТНИКАЛЫҚ ТАРИХТЫ ЗЕРТТЕУДІҢ НЕГІЗІ РЕТІНДЕ	379
Кабылтаева С.К., Комарова Дамира ЕВРАЗИЙСКИЕ ИДЕИ ЛЬВА НИКОЛАЕВИЧА ГУМИЛЕВА И СОВРЕМЕННОСТЬ	382
Кала Н.С. ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫҢ ТУРИЗМ САЛАСЫНДАҒЫ ХАЛЫҚАРАЛЫҚ ЫНТЫМАҚТАСТЫҒЫНЫҢ ДАМУ ТЕНДЕНЦИЯЛАРЫ	384
Кенжебай Р.Н. Сейдахметова Г.Т. ОҢТҮСТІК ҚАЗАҚСТАН АЙМАҒЫНДА ТУРИЗМ САЛАСЫН ДАМУДЫҢ КЕЙБІР МӘСЕЛЕРІ	386
Любичанковский А.В. ЭТНОЛОГИЧЕСКАЯ ДЕТЕРМИНАНТА ВОЗДЕЙСТВИЯ НА ВМЕЩАЮЩИЙ ЛАНДШАФТ В КОНТЕКСТЕ КОНЦЕПЦИИ ЭТНОГЕНЕЗА Л.Н. ГУМИЛЕВА	390
Номогоева В., Раднаева Э.Л. СТАНОВЛЕНИЕ БУРЯТСКОЙ НАУКИ В КОНТЕКСТЕ ЕВРАЗИЙСКОЙ ЦИВИЛИЗАЦИИ	392
Оловинцов А.Г. «ИГО» ИЛИ ТОЛЕРАНТНОСТЬ НА ПРИМЕРЕ СУЩНОСТИ КАСИМОВСКОГО ХАНСТВА В XV-XVII ВЕКАХ	396
Өмірбекова Ж. КӨШПЕЛІЛЕРДІҢ ЭТНОЭКОЛОГИЯЛЫҚ ДӘСТҮРЛЕРІНІҢ ЗЕРТТЕЛУ ДЕҢГЕЙІ	400
Пилипчук Я.В. ВНЕШНЯЯ ПОЛИТИКА КАРЛУКСКОГО ДЖАБУЯТА	404
Radnaeva E., Talgatbek M., Dukenbaeva Z. AKZHAN AL - MASHANI IS A RESEACHER OF THE GREAT STEPPE CIVILIZATION	407
Рахимбекова А.К. ЭТИКА ДИАЛОГА МЕЖДУ НАРОДАМИ: НА ПРИМЕРЕ «ЛЕСА» И «СТЕПИ»	410
Сакенов Д.Ж. ЭТНОКУЛЬТУРНАЯ МОДЕЛЬ ГЕНДЕРНОГО ВОСПИТАНИЯ КАЗАХОВ	413
Серикова Л.С. ИСТОРИЯ СТАНОВЛЕНИЯ ГОСУДАРСТВЕННОГО СУВЕРЕНИТЕТА РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН	417
Сыздықов С.М., Смағұлов Н.Б. КҮЛТЕГІН ЖАЗБАСЫНДАҒЫ ЕЖЕЛГІ ТҮРІКТЕРДІҢ «МӘҢГІ ЕЛ» САЯСИ МАНИФЕСТІ	419
Шалдарбекова А. К ВОПРОСУ О ГЕОГРАФИЧЕСКИХ И ХРОНОЛОГИЧЕСКИХ РАМКАХ ДРЕВНЕТЮРКСКОЙ ЦИВИЛИЗАЦИИ	426

ПРОБЛЕМАТИКА КАЗАХСТАНСКОЙ ИСТОРИОГРАФИИ СОВЕТСКОГО ПЕРИОДА (1920-1990)

Необходимость углубленного историографического анализа казахстанских исследований советского периода связана с перспективой развития национальной историографии в новых условиях. Становление независимой казахстанской исторической науки требует критического осмысления прежней историографической традиции, учета опыта и знаний, накопленных предшествующими поколениями историков, поиска новых путей познания для преодоления негативных последствий марксистской методологии в освещении проблем прошлой и современной истории Казахстана.

Казахстанская историческая наука была предметом усиленной фальсификации и политизации. Анализ проблематики диссертационных исследований, вошедших в Библиографический указатель докторских и кандидатских диссертаций по историческим наукам, позволяет выявить ведущие тенденции развития казахстанской исторической науки в **1935-1990 годах**. Общее количество казахстанских исследований за 55 лет – 796 диссертаций[1], **из них по специальности «история КПСС»- 169 (24 докторские, 145 кандидатские) и 627- по другим направлениям, в т.ч. 77 докторских, 550 кандидатских (соотношение 1:7). Таким образом** ежегодно защищалось не более 14 диссертаций.

Из общего числа диссертаций - (627) 53,8% , т.е. большая часть диссертаций выполнялась по советскому периоду (с учетом специальности «история КПСС» до 1983 года). В докторских исследованиях советская проблематика занимает 45,5 %, кандидатских –62,2 %. Если рассмотреть этот процесс в динамике, то наибольшее количество исследований по советскому периоду приходится на 60-е и 80-е гг. XX в.

Ограниченная в количественном и тематическом ракурсах, национальная история занимала периферийное положение в системе советской исторической науки. Ее достижения и недостатки обосновывались слабой профессиональной подготовленностью национальных кадров, недостаточным овладением ими марксистско-ленинской методологией. Сказывалось отсутствие традиций всеобщей истории, востоковедения, их научные центры находились в Москве и Ленинграде. В казахстанской историографии почти не было, кроме 3 докторских, и несколько кандидатских работ, серьезных исследований по всеобщей истории[2,10-11бб.].

Замыкаясь на региональных проблемах, казахстаника, в то же время, не занималась проблемами по истории доколониального периода. История казахского народа изучалась сначала в контексте российской (с XVIII в.), а затем и советской истории. Из-за ограниченности методологического инструментария исторической науки XIX –XX веков не была научно разработана проблема феномена кочевничества казахов. При советской власти кочевничество также не вписалось в каноны марксистской методологии, основанной на формационной концепции исторического развития. Уникальное кочевое общество с особой своеобразной и самобытной культурой ассоциировалось с обществом периода распада общинного строя. В этой связи история становления казахской нации и государственности напрямую связывалось с советской властью[3].

Анализ данных вышеуказанного источника показывает, что тематика по дореволюционной истории казахов составляет – 22 % от всего количества кандидатских, 37,6 % докторских работ. Хронологически все они охватывают период со второй половины XVIII века до начала XX века, т.е. период колонизации Казахстана Россией. Более древний промежуток времени истории Казахстана (каменный, бронзовый века) нашли отражение в археологических исследованиях и составило 10,7% всех диссертаций.

На начальном этапе становления советской истории (1918–1937 гг.) согласно «интернационалистской» революционной концепции М.Н. Покровского, Российская империя изображалась «тюрьмой народов». Поэтому в 1920-1936 гг. наряду с приоритетными разработками по революционной тематике, было выпущено много этнографических и исторических работ по дореволюционной истории казахов, выполненные представителями национальной интеллигенции - А.Бөкейхановым[4], М. Тынышпаевым[5], Х.Досмухамедовым [6], С.Асфендияровым[7], Т.Рыскуловым[8] и советским историком А. Рязановым[9], др. К разработке истории казахов они подошли объективно, с учетом национальных особенностей, и будучи непрофессионалами они, пытались придать своим исследованиям научный характер, творчески перерабатывая выводы и заключения русских ориенталистов, также устных, письменных традиционных источников.

Особо нужно отметить работы С.Асфендиярова, партийного и государственного деятеля Советского Казахстана и РСФСР, первого историка-марксиста. Затрагивая вопросы этногенеза и общественного строя казахов, национально-освободительного и революционного движений в крае, он попытался с марксистско-ленинских позиций осмыслить и обобщить процесс становления феодальной формации на территории Казахстана [10, с.38-39.]. Его исследования отразили противоречивость марксистской методологии: несоответствие принципов объективности и партийности, объективности и субъективности. Выводы и положения С.Д. Асфендиярова порой выходили за рамки марксистских схем объяснения истории, порой допуская вольные интерпретации по поводу кочевого общества и этногенеза, он не разделял мнение об отсутствии государственности у казахов, за что поплатился жизнью.

Предпринятые в 1934-1936 гг. постановления партии по подготовке школьных учебников истории СССР, и «Замечания Сталина, Жданова и Кирова» стали предпосылкой установления диктата власти над исторической наукой. Утверждение сталинского тоталитарного режима был начат с репрессией, целенаправленной на уничтожение национальной интеллигенции в 1937–1938 гг. Именно тогда уникальные работы по доколониальной истории казахов подверглись к критике и объявлялись националистическими искажениями прошлого, затем были запрещены и уничтожены. Весь цвет казахской интеллигенции был репрессирован. В 1936-1937 гг. в республике из партии была исключена половина ее состава, из них, как «враги народа» - 17 % всех коммунистов [11, 72].

В период 1937-1953 гг. в исторической науке утвердилась новая парадигма - концепция «советского патриотизма», завуалированная форма советской имперской политики в области истории. Ее двойные стандарты, переход на позицию прославления российского прошлого, застали историков врасплох. Первый обобщающий труд по истории казахов «История Казахской ССР с древнейших времен до наших дней», подготовленный московскими и казахстанскими учеными в 1943 году в Алма-Ате под руководством видного советского историка А.М. Панкратовой, был признан антипартийной и опасной из-за негативной оценки колонизаторской политики царизма [12].

Продолжение этого обвинительного процесса (1948-1952 гг.) было направлено против Е.Бекмаханова за его монографию по теме: «Казахстан 20-40 годы XIX века» [13]. Исследование было посвящено одному из массовых национально-освободительных движений казахов под руководством Кенесары Касымова, правнука хана Аблая, который в целях восстановления казахской государственности, т.е. ханской власти, встал на путь борьбы с русским царизмом. Именно этот лейтмотив - **массовость движения против царизма**, несоответствовал к таким положениям концепции «советского патриотизма», как нерусские народы не завоевывались и не покорялись, а «объединялись» или «воссоединялись» с Российской империей; *присоединение Россией территорий соседних нерусских народов было благом для последних в плане экономического, культурного развития, или «меньшим злом»* [14].

Двоякий смысл концепции «советского патриотизма» предполагал разные подходы российских и национальных историков к дореволюционной тематике. Если российские историки в разработке исследований от XVIII века и глубже были более свободны от идеологического диктата власти, то для историков национальных окраин, «патриотизация» истории означала либо отказаться от разработки таких тем, либо критически, необъективно, т.е., в угоду власти оценивать прошлое своего народа. В 50-годы к пересмотру и критике подверглись все работы казахстанских историков, посвященные национально-освободительной и дореволюционной тематике. В 1952 году все народные движения XVII-XIX веков казахов за освобождение, за исключением движений Срыма Датова, Исатая-Махамбета объявлены реакционными [15, 148б.].

Даже, такие прорусски настроенные просветители казахов XIX века, как Ч. Валиханов, И. Алтынсарин, Абай были причислены к феодально-байским элементам, идеализирующим отсталые уклады истории, культуры и быта казахского общества. По утверждению историка Гурьевича Л.Я., это явление можно охарактеризовать идеологическим террором, когда из общественного пользования и книготорговой сети изымались учебная, научная литература по дореволюционному культурному наследию казахов [15, с.166-170].

В результате в 1951-1960 гг., большая часть исследований посвящается событиям советского периода. Из 10 докторских, 85 кандидатских диссертаций, выполненных в эти годы только в 16,8 % освещается дореволюционная история с XVIII – XX вв., в 52,6 % - советская проблематика. Если эти данные сравнить с предыдущим десятилетием, то в 1941-1950 гг. эти показатели приблизительно равны: т. е. 40 % дореволюционная (XVIII-XX вв.), 42,8 % советская проблематика.

Исследования следующего десятилетия (1961-1970 гг.) имеют динамику роста в количественном отношении : докторские по сравнению с предыдущим периодом увеличиваются в 2 раза: от 10 до 21; кандидатские – от 85 до 135; также исследования по дореволюционной тематике – **25:47**. Советская проблематика занимает 50% докторских, 55,6% кандидатских исследований. В годы «оттепели» сохраняется сталинская интерпретация истории. История Казахстана рассматривается через доктрину «российского старшинства», в которой «великий русский народ выполнял цивилизаторскую миссию, неся более высокую культуру, передовые социально-экономические на смену патриархальным устоям и вековой отсталости»[16, 146.].

В 1971-1980 годы количество диссертационных исследований по сравнению с предыдущим десятилетием несколько уменьшается: (21/ 135 : 20/125), зато советская проблематика доходит до 60 %. На 80-е гг., приходится наибольшее число защищенных кандидатских диссертаций – 171. соотношение исследований по дореволюционной и советской проблематике приравнивается в связи с перестройкой и деидеологизацией истории: 47,8% и 48,1%. В последнее советское десятилетие (80-е гг.) разрабатывается рекордное количество исследований по истории Компартии Казахстана: 24 докторских, 145 кандидатских диссертаций (итого-169), тогда как все другие диссертации этого десятилетия по непартийной тематике составляет 190 (171 кандидатская и 19 докторских).

Преобладание исследований по советской тематике и их отсутствие по доколониальному периоду, мизерное количество диссертаций: по этнографии (8,5%), историографии и источниковедению (4,7%), историческим личностям (0,9%), антропологии (0,4%), истории некоренного населения республики (2,5%), истории казахской диаспоры за рубежом (0,2%) свидетельствуют о чрезвычайно высоком уровне политизации казахстанской истории .

Нет будущего без прошлого. Говоря словами великого русского историка – Н.Карамзина, «народ, презиравший свою историю, презрителен, ибо легкомысленен – предки были не хуже его». Актуальные проблемы исторического прошлого казахского народа и современности, волнующие нынешнее поколение историков, неизбежно отражают их интересы и тревоги. Но они налагают на них и огромную ответственность. Только научный и объективный, беспристрастный подходы к исследованию, активное усвоение новых методологий, позволят казахстанцам восстановить утраченные страницы истории.

Список литературы:

1. Библиографический указатель докторских и кандидатских диссертаций по историческим наукам . Алматы. 2003.-168 с.
2. Ирмуханов Б.Б. Исторические воззрения мыслителей XX века. Алматы: Ғылым. 1999.136 с.
3. Исаков П. О национальной консолидации казахского народа.// Большевик Казахстана. 1937. № 4-5. С.69-78.
4. Букейхан А.Н., Баранов С.Ф., Руденко С. И. Казахи (Казахи Адаевского уезда). Антропологические исследования . Сборник I,II. Ленинград. 1927., Материалы к истории султана Кенесары Касымова. Под редакцией професс. Поливанова и доктора Х. Досмухамедова. Ташкент. 1923.
5. Тынышпаев М. Материалы киргиз-казахского народа. Ташкент. Восточное отделение Кир. Гос. изд. 1925.
6. Досмухамедов Х. Роды Младшего Жуза. Ташкент. 1921.; Краткие сведения об акыне Мурат. Ташкент. 1924.; О казахских батырах: Исатай, Махамбет // Сауле(журнал) . 1924. №3. Б.1-15.; Краткие сведения о движении Исатай Тайманова// Терме. №1. Ташкент . 1925.; Уш киян. Слово поэта Мурата//Сауле. 1924. №6. Б.12-17.
7. Асфендияров С.Д. История Казахстана (с древнейших времен). Т. 1. Алма-Ата; М. 1935; Очерки истории казахов. Кзыл-Орда, 1935 (на казах. яз.); Прошлое Казахстана в источниках и материалах. Алма-Ата, 1935. Сб. 1; 1936. Сб. 2 совм. с П. А. Кунте; Историческое прошлое Казахстана // Казахстан. М., 1936. Национально-освободительное восстание 1916 г. в Казахстане. Алма-Ата; М. 1936.
8. Рыскулов Т. Восстание туземцев в Средней Азии. Ч. 1-2. Кзыл-Орда. 1927; Революция и коренное население Туркестана. Ч.1. Ташкент. 1925.
9. Рязанов А.Ф. Пугачевское восстание и хан Малой Орды Нуралы//Советская Киргизия. 1924. № 8-9.; Батыр Срым Датов// Советская Киргизия. 1924. № 7.; 40 лет борьбы за национальную независимость казахского народа (1797-1838). Кзыл-Орда. 1926.; Восстание Исатай Тайманова . Кзыл-Орда. 1927.
10. Дахшлейгер Г.Ф. Историография Советского Казахстана. Очерк. Издательство «Наука» Казахской ССР. Алма-Ата. 1969. с.191
11. Козыбаев И.М. Историография Казахстана. Уроки истории. Алма-Ата. 1990. С. 133.

12. Панкратова А.М., Абдыкалыков М. История Казахской ССР с древнейших времен до наших дней. Алма-Ата. 1943.
13. Бекмаханов Е. Казахстан 20-40 годы XIX века. Алма-Ата. 1946. 782 с.
14. Правда. 1937. 22 августа. С.1.
15. Гурьевич Л.Я. . Интеллигенция Казахстана и политика тоталитарного государства в сфере науки и высшего образования (1946-1985). Дис.доктор.ист.наук. Алматы. 1993..
16. Рахимбекова Б.К. Проблемы истории Казахстана второй половины XIX, начала XX века в современной историографии (1985-2000). Дисс.... канд. истор. наук. Алматы. 2001.

Жұмабаева Ж.К.

«САРАЙШЫҚТЫҢ КРЕМЛІ» МӘСЕЛЕСІ: АҢЫЗ БЕН АҚИҚАТ

Ортағасырлық Сарайшық қаласы қирандысының орны ғасырлар тұңғышында қалған баға жетпес қазынамыз, елдік дәстүрлеріміз бастау алған қасиетті жер. Алтын Орда хандарының ілкі шаһарларының бірі, Ноғай Ордасының бас қаласы, ноғайлы дәуірінен соң Қазақ хандығының астанасы - Сарайшық қазір жермен – жексен болса да, бабалардың ізі қалған осы топырақ ұрпақ санасын толғандыруын қояр емес.

Ол қазақ халқының ата жұртының ұрпағына қалдырған естелігі, адамзат әлемінің өзара байланыстылығының, ықпалдастығының куәсі. Ұлы Жібек жолының бойында орналасып, дүниенің шартарабын, батыс пен шығысты, солтүстік пен Алдыңғы Азиядағы Таяу Шығыс елдерін жалғастырған алтын көпір - Сарайшық тарихы жазба деректерде ғана сақталып қалды. Сонау XIV ғ., араб Ибн Баттутадан бастап, әлем саяхатшыларының көзайымы болып, сән – салтанаты асқан, өркениеттің өзегі, Ұлы Жібек керуендік сауда жолының тірегі болған әсем шаһар бүгінде үйінді боп, әлі белгісіз талай құпияны бүгіп жатыр.

Сарайшықтың қазіргі кейпін көрген әрбір адам, жазба және археологиялық заттай деректер дәлелдеген ортағасырлық көне қаланың бұрынғы «даңқына» сене бермейді. Тіпті кейбір деректік негізі бар мәліметтерге жұртшылық түгілі, кейбір кәсіби мамандардың өзі күмән келтіретіні жасырын емес.

Шындығында, бұл Сарайшық тарихының әлі де тереңірек зерттелу қажеттігін көрсетеді. Қазірде белгілі, ғылыми айналымға түскен барлық дереккөздер және археологиялық деректер негізінде Сарайшық тарихы туралы арнайы зерттеулер[1], монографиялар[2], ғылыми – танымдық кітаптар[3] Сарайшық тарихын толыққанды ете алмайды. Соңғы жылдарда Қазақ хандығының 550 жылдығына орай, көне қала Сарайшық туралы түп деректер енгізіліп, оларға комментарийлер берілген деректер жинағы[4] да оқырманға ұсынылды.

Өйткені тарих ғылымы, оның бірнеше салалары (археология, этнография, тарихнама, деректану, т.б.), өткеннің еншісінде қалған оқиғаларды тек деректер арқылы жаңғыртып, қалпына келтіреді, яғни реконструкциялайды. Сондықтан деректердің неғұрлым молдығы және оған сапалы талдаулар ғана біздің тарихи білімдерімізді кеңейтеді. Ендеше деректердегі мәліметтерді тарихи уақыт пен әлемдік оқиғалармен шендестіре сараптау, оның шындығын ашу (верификациялау) - тарихшының кәсіби шеберлігінің басты көрсеткіші және тарихымыздың «аңыздық» қабығын аршып, ақиқатына жетудің бірден бір жолы. Бұл бағытта өлке тарихшыларының белсенділігі қажет – ақ.

Осы орайда жоғарыдағы деректер жинағына кірген, Сарайшық туралы аңыздардың бірі – «Сарайшық Кремлі» туралы мәселеге Сарайшықтың қағазда хатталып қалған деректерін негізге алып, зерделейік.

Сарайшықтың қағазға хатталған деректері 1333/34 ж., Ибн Баттута мәліметінен басталғанмен, тарихшылар арасында қаланың пайда болуын моңғол заманынан бұрынғы Дешті Қыпшақ дәуірімен, яғни XI ғ. (Әлкей Марғұлан) [5, 3 б], тіпті Хазар заманымен (VII-X ғ.) [6, 304 б.] байланыстыратын пікірлер де кездеседі. Осы пікірді қазақстандық ғалымдардың біразы: С.Әжғали, Б. Ермұханов, Т. Омарбеков, т.б. қолдайды.

Бұл пікірді XIX ғ. императорлық Орыс Географиялық қоғамының мүшесі, белгілі шығыстанушы В.В. Григорьев араб саяхатшысы Ибн-Дасте еңбегіне сүйеніп айтқан еді [7, 47 б]. X ғ., басында өмір